

УДК 330.322:014+ 661-036.21

JEL Classification: I15, I18, G24

DOI: <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2020-4.80.02>

А.А. Вдовічен, д.е.н., професор,

<https://orcid.org/0000-0002-4496-6435>

О.Г. Вдовічена, к.е.н., доцент,

<https://orcid.org/0000-0003-0768-5519>

І.І. Боднараш, студентка 1 курсу ОС «магістр»,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,

м. Чернівці

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТУВАННЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Анотація

Актуальність. Постановка проблеми. Спалах COVID-19 вплинув на економічні процеси в багатьох країнах, зокрема і в Україні. Внаслідок цього знизилась і ділова активність міжнародних інвесторів, створюючи можливість звернутись до міжнародного арбітражу для отримання компенсації. У період пандемії важлива консолідація всіх сил, ресурсів як з боку держави, так і з боку громадян, підприємців, інвесторів, спрямованих на швидке подолання вірусної та фінансової кризи. Саме це і обумовлює актуальність даного дослідження.

Мета дослідження є визначення особливостей інвестування в умовах пандемії, шляхом аналізу світових тенденцій та виявлення проблем в Україні. Це зумовило визначення стимулів підвищення інвестиційної привабливості України у майбутньому за умови продовження карантинних умов.

Методологія. У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові методи: для визначення стану інвестиційної діяльності – метод аналізу; завдяки синтезу отримані результати було визначено основні напрями підвищення інвестиційної привабливості країни; застосовуючи метод дедукції, було виявлено особливості і тенденції інвестиційної діяльності в Україні; для визначення шляхів активізації залучення іноземних інвестицій - метод наукової абстракції; шляхом системного аналізу та синтезу було здійснено теоретичні узагальнення та висновки даного дослідження.

Результати. За результатами проведеного дослідження динаміки та структури надходження прямих іноземних інвестицій в Україну та капітальних інвестицій встановлено, що основними причинами скорочення надходження інвестицій є спалах COVID-19. Тому виникла потреба у введенні заходів, які б мінімізували ризики поширення вірусу за менших економічних втрат. Якщо урядові обмеження не будуть

обґрунтованими, пропорційними до заявленої мети або якщо вони будуть введені на дискримінаційних основах за відсутності прозорої комунікації, українській державі важко буде уникнути позовів від іноземних інвесторів.

Практичне значення. Внаслідок формування ефективних карантинних заходів та їх раціонального запровадження, на нашу думку, відбудеться збільшення залучення іноземних інвестицій. Світові експерти працюють над альтернативою карантинним обмеженням, які б мінімізували ризики поширення вірусу за менших економічних втрат. Тому український уряд зможе використовувати запропоновані обмеження та раціонально їх запроваджувати, що значно покращить інвестиційний клімат та зменшить кількість позовів іноземних інвесторів.

Перспективи подальших досліджень. Подальшого дослідження вимагає питання подолання суперечностей між карантинними обмеженнями та економічною діяльністю суб'єктів господарської діяльності, а також вирішення дискусій податкового навантаження, здійснення постійних виплат та недоотримання прибутків в умовах пандемії.

Ключові слова: інвестиції, пандемія, COVID-19, іноземні інвестори, інвестиційні спори, фондовий ринок, ринок нерухомості, карантинні заходи.

Кількість джерел: 8.

Anatoliy Vdovichen, Doctor of Economic Sciences, Professor,
<https://orcid.org/0000-0002-4496-6435>

Olga Vdovichena, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
<https://orcid.org/0000-0003-0768-5519>

Iustyna Bodnarash, 1st year student, "Master",
Chernivtsi Institute of Trade and Economics KNUTE, Chernivtsi

INVESTMENT PECULIARITIES UNDER THE TERMS OF PANDEMIC

Summary

The epidemic of COVID-19 has affected the economic situation in Ukraine, which has also affected the business activity of international investors, creating an opportunity to apply to international arbitration for compensation. It is important to consolidate all forces during the pandemic, resources from the state and from citizens, entrepreneurs, investors, aimed at quickly overcoming the viral and financial crisis, this is what determines the relevance of this study.

Peculiarities of investing in a pandemic are defined in the article, it is realized by analyzing the state of the investment climate, identifying features and trends of investment activity in Ukraine. Determining the directions of increasing the investment attractiveness of the country, identifying ways to intensify the attraction of foreign investment required this.

Thanks to the study of the dynamics and structure of foreign direct investment inflows to Ukraine and capital investments, it was established that the main reasons for the decline in investment inflows are the COVID-19 outbreak. Therefore, there is a need to introduce measures that would minimize the risks of spreading the virus with less economic losses. If government restrictions are not justified, proportionate to the stated goal, or if they are imposed on discriminatory grounds in the absence of transparent communication, it will be difficult for the Ukrainian state to avoid lawsuits from foreign investors.

As a result of the formation of effective quarantine measures and their rational implementation, in our opinion, there will be an increase in foreign investment. World experts are working on an alternative to quarantine restrictions that would minimize the risk of spreading the virus with less economic loss. Therefore, the Ukrainian government will be able to use the proposed restrictions and implement them rationally, which will significantly improve the investment climate and reduce the number of lawsuits by foreign investors.

Further research is needed to overcome the contradictions between quarantine restrictions and the economic activity of economic entities. Resolving conflicts of the tax burden, making constant payments and shortfall in a pandemic.

Keywords: investments, pandemic, COVID-19, foreign investors, investment disputes, stock market, quarantine measures.

Number of sources – 8.

Постановка проблеми. Спалах пандемії COVID-19 вплинув на економічне життя багатьох країн, особливо на сферу інвестування. Відбувся спад прямих іноземних інвестицій, знизилась кількість нових інвестиційних проєктів та угод транскордонного фінансування. Особливо сильно знизився приплив інвестицій в країни, що розвиваються, оскільки пандемія вплинула на інвестиції в експортоорієнтовані та сировинні виробництва. Так, криза може пришвидшити процес структурної трансформації міжнародного виробництва.

Значне скорочення обсягів інвестицій спостерігалось і у державах з розвинутою економікою. Для подолання раптової кризи уряди по всьому світу вимушені вдаватися до жорстких заходів як у боротьбі з пандемією, так із стимулювання економіки. Безумовно, це вплинуло і на економічне становище України, яка вже запровадила необхідні заходи щодо зниження негативного впливу пандемії на інвестиційну діяльність в Україні, але деякі заходи негативно відображаються на економічній діяльності міжнародних

інвесторів, створюючи можливість звернутись до міжнародного арбітражу для отримання компенсації. Ця тема є актуальною, оскільки саме в період пандемії важлива консолідація всіх сил, ресурсів як з боку держави, так і з боку громадян, підприємців, інвесторів, спрямованих на швидке подолання вірусної та фінансової кризи. Від інвестиційної діяльності та створення належних умов для її здійснення багато в чому залежить успіх подолання економічних і соціальних наслідків пандемії COVID-19. У поточних умовах багато країн у всьому світі вжили заходів підтримки інвесторів або захисту критично важливих секторів і галузей економіки в умовах кризи, спровокованої пандемією COVID-19.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням проблем залучення іноземних інвестицій в національну економіку приділяли такі вчені, як М. Зальцер, Д. Іванюта, М. Лесечко, А. Черемис, О. Черемис, вони аналізували особливості інвестиційного клімату в Україні та його вплив на інвестиційні процеси. Вплив інвестицій на інноваційні процеси в країні розглядався в наукових працях О. Данілова, А. Музиченка, Г.Филюк та інших. Причини низького рівня інвестиційної активності досліджували В. Герзанич, В. Козик. Науковці визначають різні підходи до вирішення проблеми залучення іноземного інвестування для розвитку національної економіки взагалі, проте менше уваги приділено комплексному аналізу й оцінці сучасного стану залучення іноземних інвестицій в національну економіку для підвищення її конкурентоспроможності, вирішення соціальних проблем суспільства та забезпечення добробуту нації.

Метою дослідження є визначення особливостей інвестування в умовах пандемії, для досягнення даної мети передбачено вирішення таких **завдань**:

– аналіз світових тенденцій іноземного інвестування під час пандемії;

- виявлення особливостей і тенденцій інвестиційної діяльності в Україні під час пандемії COVID-19;
- визначення стимулів для відновлення інвестиційної привабливості України в умовах пандемії.

Виклад основного матеріалу. За даними звіту Конференції ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD) «Про глобальні інвестиційні тенденції» [1], зниження інвестицій відбулося в розвинених країнах, зачепивши основні форми прямих іноземних інвестицій. На початку 2020 року через пандемію COVID-19 потоки прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у світі знизились на 49% порівняно з тим же періодом 2019-го та склали 399 млрд дол. У розвинених країнах прямі іноземні інвестиції за пів року склали 98 млрд дол., що на 75% менше, ніж у 2019 році. Зменшення притоку прямих іноземних інвестицій відбулося й у Нідерландах та Швейцарії. Знизилось надходження прямих іноземних інвестицій у Північну Америку на 56% – до 68 млрд дол. Щодо країн, що розвиваються, то надійшло лише на 16% менше, ніж передбачалось. Позитивну динаміку можна спостерігати за надходженнями ПІІ в Китаї, які не змінювались протягом тривалого періоду. В Азії інвестиції знизились на 12%, в Африці – на 28%, у Карибському басейні та Латинській Америці – на 25%. Слід зауважити, що на країни, які розвиваються, припала більша частина світових ПІІ, а потоки в країни з перехідною економікою знизилися на 81%.

Звіт також демонструє, що це скорочення торкнулося всіх основних форм прямих іноземних інвестицій, а обсяг транскордонних злиттів і поглинань досяг 319 млрд дол. за перші три квартали 2020 року. Зниження на 21% у розвинених країнах, на які припадає близько 80% світових транзакцій, стримали злиття і поглинання в цифрових галузях.

Протягом лютого й березня 2020 року більшість країн світу запроваджували заходи, що були спрямовані на уповільнення поширення вірусу COVID-19. Оскільки цей вірус є новим видом

захворювання, вірусологи не мали чіткого розуміння його небезпечності й факторів, що спричинили його розповсюдження. Для запобігання втрат людських життів та для виділення часу на детальне вивчення вірусу були запроваджені жорсткі тимчасові заходи протягом перших місяців пандемії. Проте пандемія дуже негативно вплинула на економічну активність кожної країни зокрема та світовий фінансовий ринок загалом.

Серйозних змін зазнала й економіка України, зокрема інвестиційна діяльність. Сфера будівництва та реконструкцій, в зв'язку з її діяльністю в рамках державно-приватного партнерства, повністю чи частково призупинена з декількох причин: обмеження пересування в межах міждержавних кордонів, зупинення роботи багатьох підприємств виробництва будівельних матеріалів, проблема імпорту технічного обладнання, матеріалів тощо, валютні коливання та нестабільність фінансового ринку, зміна цільового призначення використання державою бюджетних коштів в період епідемії вірусу. У вересні був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні» [2], яким скасовується обов'язкова сплата замовниками будівництва пайового внеску у розвиток інфраструктури населеного пункту з 2021 року, цей закон наразі не заохочує інвесторів надалі залучати інвестиції у зазначений сектор через епідемію вірусу.

Швидке розповсюдження вірусу та запровадження обмежень вплинули і на ринок нерухомості. Значні збитки від COVID-19 відчули інвестори та власники малого та середнього бізнесу, що вклали кошти у великі та середні комплекси та будівлі комерційної нерухомості, які, зокрема, здаються в оренду непродовольчим магазинам, під торгівельні зали, кінотеатри та розважальні центри. Також недоотримання прибутку відчула сфера обслуговування: туризм, ресторани заклади, приміщення, що надаються в оренду фізичним особам у сфері естетичної медицини, серед іншого – перукарні, фотостудії, салони, тощо. Менші втрати відчули

інвестори, кошти яких були спрямовані у сферу житлової нерухомості та об'єкти якої вже побудовані та введені в експлуатацію. Фінансовим інструментом у такому випадку здебільшого виступають особисті грошові накопичення фізичної особи, що найчастіше зберігаються на рахунку в банку, а НБУ не заявили про введення обмежень на зняття депозитів чи обміну валюти [3]. Однак валютні стрибки гривні стосовно долара зумовлюють коливання цін на житлову нерухомість, що викликає певну нестабільність на ринку з боку інвесторів.

Фондовий ринок також зазнав значних збитків під час пандемії. Зниження ставок НБУ та ставок облігацій внутрішньої державної позики, раптове значне падіння світового фінансового ринку через епідемію вірусу змінює рівень розвитку економіки в Україні. А безконтрольне падіння цін на нафту суттєво вплинули на стан світового фондового ринку. Підсилює цей факт і уповільнення економіки Китаю через пандемію, оскільки значна кількість світових промислових «гігантів» мають свої заводи та фабрики в Китаї. Вартість акцій багатьох компаній знизилась, інвестиційні фонди відчули втрати мільярдів [4]. До того ж відомо, що Китай вже поступово відновлює промисловість.

В Україні експорт сировини працює в двох основних напрямках: агросектор та металургія. Для кращого розуміння: головним партнером у торгівлі експорту сировини в 2019 році для України став Китай. Різке падіння росту економіки Китаю внаслідок пандемії одразу викликало зниження експорту товару з України. Варто зазначити, що грошовий ринок внутрішніх інвестицій, зниження ставок НБУ призвели до зменшення ставок за вкладками за депозитами, однак зумовило, відповідно, зниження ставок кредитування. Наразі пропозиції від банків за ставками на кредити є найбільш привабливими для пересічних громадян (так званий споживчий кредит) та представників бізнесу, підприємців.

Для подолання раптової кризи, уряди по всьому світу вимушені вдаватися до заходів як у боротьбі з пандемією, так із утримання та

стимулювання економіки. Проте слід зауважити, що деякі із запроваджених заходів негативно відображаються на економічній діяльності міжнародних інвесторів, створюючи можливість звернутись до міжнародного арбітражу для отримання компенсації.

М. Зальцер, Д. Іванюта зазначають, що уряд Перу прийняв закон, що скасовує плату за користування автомобільними дорогами під час карантину. В той же час власниками деяких доріг є іноземні інвестори на умовах концесійних угод, тому у разі внесення змін до існуючих між ними та урядом домовленостей інвестори готові ініціювати позови через порушення гарантій їхньої діяльності, що містяться в відповідних інвестиційних угодах. Подібна ситуація складається і в Італії, де через карантинні обмеження можуть з'явитися нові інвестиційні скарги. Україна, в свою чергу, є учасницею 79 двосторонніх та 7(6) багатосторонніх інвестиційних угод. У рамках заходів, які український уряд вже запровадив для боротьби з пандемією, існує реальна загроза, як мінімум, отримати позови з вимогою надання компенсації за порушення міжнародних інвестиційних стандартів [5]. Тому українському уряду слід зважити можливі ризики та втрати, щоб не допустити виникнення позовів від іноземних інвесторів, які зараз несуть значні втрати.

Більшість заходів, що були запроваджені під час карантину, та їхній економічний ефект відображаються і на міжнародному бізнесі. Наприклад, обмеження експорту певних видів товарів, що мають медичне призначення. Це порушує один із стандартів захисту інвестицій, який надає право інвестору вимагати компенсацію від держави, якщо вона вводить несправедливі або диспропорційні регуляторні або суб'єктивні заходи.

Неузгодженим залишається питання юридичного змісту, під час карантину збитки отримують торговельні, розважальні та бізнес-центри, тому іноземний власник не отримує виплат від орендаря, який не працює під час карантину. В той же час законодавство України дозволяє орендарям не платити, коли користування

орендованими приміщеннями не можливе. Таким чином, держава опосередковано позбавляє інвестора прибутку. Якщо ж власник нерухомості ще й обтяжений кредитом, він не матиме можливості виплачувати борг, а уряд, хоча і обговорював, але не ввів кредитні канікули в Україні.

Для українського уряду важливо усвідомлювати зобов'язання перед іноземними інвесторами, що впливають із міжнародних договорів про захист інвестицій. Україна, як і десятки інших країн, зобов'язалася захищати іноземні інвестиції, у тому числі уникати застосування заходів, які є необґрунтованими, надмірними або дискримінаційними. У найближчому майбутньому можна спостерігати зростання кількості позовів міжнародних інвесторів проти держав через збитки, понесені у зв'язку із заходами, що обмежують економічну діяльність [6]. Слід зазначити, що стандарти захисту іноземних інвесторів базуються на нормах, принципах та звичаях міжнародного права. За оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), хвилі коронавірусу можуть приходити протягом ще наступних двох років. Це означає, що уряд матиме можливість вводити або підтримувати обмеження на здійснення економічної діяльності ще достатньо довго. Однак з часом вимоги до законності таких обмежень постійно збільшуються [7]. Тому слід гармонізувати українське законодавство із міжнародним та адаптувати його до карантинних умов, враховуючи інтереси усіх сторін. Слід віднайти такий спосіб здійснення економічної діяльності у карантинних умовах, який не суперечив би інтересам інвесторів, надавав можливість здійснення економічної діяльності національним підприємствам та не допускав розповсюдження COVID-19. Найбільш зручним способом здійснення економічної діяльності в період епідемії, на нашу думку, є інвестування в сферу ІТ, завдяки безпечності робочого процесу, відсутності потреби в офісному обладнанні та транспортних пересувань.

На нашу думку, позитивним стимулом для підвищення інвестиційної привабливості та збільшення інвестиційного попиту в Україні можуть стати:

- перенесення строку сплати податку на прибуток, зниження ставки податку на додану вартість для підприємств сектору розміщення та харчування;
- запровадження «зеленого коридору» для непродуктивного сектору економіки;
- введення пільгових кредитів для бізнесу на придбання обладнання;
- надання можливості для малих та середніх підприємств зняти обмеження на перенесення або розтермінування збитків;
- запровадження поступового стимулювання інвестиційної активності (зокрема через оновлення та модернізацію основних засобів) й запровадження стимулювального методу нарахування бонусної амортизації, що сприятиме пришвидшенню оновлення виробничих потужностей.

Це позитивно відобразиться на інвестиційному кліматі та сприятиме залученню інвестицій у карантинних умовах, адже за прогнозними даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України у 2020 році, завдяки карантинним заходам, обсяги загальних інвестицій у наступних роках у державі скоротяться на 14,8%, що призведе до значного скорочення обсягів виробленої і реалізованої промислової продукції. Адже за рахунок скорочення інвестицій у виробництво (основні фонди, ресурси тощо) очікується падіння ефективності роботи промислових підприємств, що погіршить стан виробничого потенціалу країни. Проте у 2021 році планується збільшення інвестицій на 5,9%, що матиме позитивний вплив на формування виробничих компонентів економічного потенціалу. Через пандемію обсяги виробництва промислової продукції 2020 році можуть скоротитися на 70,8%, а 2021 року, в умовах відновлення економіки та збільшення інвестицій, обсяги збільшаться на 169%. Під впливом пандемії

виробничий потенціал України зазнає значних втрат, але враховуючи прогностичні дані у 2021 році, можна очікувати його відновлення [8, с. 38]. У 2020 р. введено обмежувальні заходи для боротьби з пандемією, через що діяльність припинили майже усі промислові підприємства.

Висновки і пропозиції. За результатами проведеного дослідження динаміки та структури надходження прямих іноземних інвестицій в Україну та капітальних інвестицій виявлено, що основними причинами скорочення надходження інвестицій є спалах пандемії COVID-19 і, відповідно, фінансова та економічна нестабільність, недосконалість законодавчої бази, яка не гарантує інвесторам юридичного захисту їхніх прав і капіталу, загальний несприятливий інвестиційний клімат.

Хвилі коронавірусу можуть тривати ще протягом наступних двох років. Це означає, що уряд матиме час вводити або підтримувати обмеження на здійснення економічної діяльності ще достатньо довго. Якщо протягом перших місяців пандемії не було консенсусу для інвесторів, то слід запровадити заходи, які створювали б умови здійснення підприємницької діяльності для отримання прибутку та не поширювали епідемію. Тому, на нашу думку, важливим є: запровадження стимулів для підвищення інвестиційного попиту шляхом перенесення строку сплати податку на прибуток; зниження ставки податку на додану вартість для підприємств сектору розміщення та харчування; запровадження «зеленого коридору» для непродовольчого сектору економіки; пільгових кредитів для бізнесу на придбання обладнання; надання можливості для малих та середніх підприємств зняти обмеження на перенесення та розтермінування збитків; запровадження поступового стимулювання інвестиційної активності (зокрема через оновлення та модернізацію основних засобів) й запровадження стимулювального методу нарахування бонусної амортизації, що сприятиме пришвидшенню оновлення виробничих потужностей.

Варто зазначити, що світові експерти активно обговорюють

альтернативи карантинним обмеженням, які б мінімізували ризики поширення вірусу за менших економічних втрат. За доступності інформації, яка пояснює ризики і допомагає приймати обґрунтовані рішення, урядам світу (у тому числі України) буде все складніше посылатись на незнання, «фактор шоку» або вдаватись до маніпуляцій. Якщо урядові обмеження не будуть обґрунтованими, пропорційними до заявленої мети або якщо вони будуть введені на дискримінаційних основах за відсутності прозорості комунікації, українському урядові буде важко уникнути позовів від іноземних інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Investments trends monitor (2020). UNCTAD. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/diaeiainf2020d4_en.pdf (дата звернення : 18.03.2021 р.).
2. *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні* : Закон України від 20.03.2019 р. №132-IX. Дата оновлення : 17.10.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132-20#Text> (дата звернення : 18.03.2021 р.).
3. *Положення про Національну інвестиційну раду* : Указ Президента України від 29.08.2016 р. № 365/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365/2016> (дата звернення : 18.03.2021 р.).
4. Прямі іноземні інвестиції в Україні. *Державна служба статистики України*. URL: <http://www.insiders.com.ua/spravochnik/inostrannyye-investitsii>
5. Зальцер М., Іванюта Д. Коронавірус та іноземні інвестори: в пошуках балансу між карантинними обмеженнями та захистом інвестицій. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/koronavir> URL: us-ta-inozemni-investori-v-poshukah-balansu-mizh-karantinnimi-obmezhennyami-ta-zahistom-inv.html (дата звернення : 18.03.2021 р.).
6. Інформація щодо співпраці з інвесторами в рамках реалізації Національних проектів. *Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами*. URL: <http://www.ukrproject.gov.ua/page/nazva-rozdilu-z-dokumentami>.
7. Капітальні інвестиції в Україні. *Державна служба статистики України*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018> (дата звернення : 18.03.2021 р.).
8. Надходження та освоєння інвестицій у спеціальних (вільних) економічних зонах та на територіях пріоритетного розвитку України. Статистичний бюлетень. Київ : Державна служба статистики України, 2017. 51 с.

References:

1. Investments trends monitor (2020). UNCTAD. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/diaeiainf2020d4_en.pdf. (Accessed 18 March 2021) (in Eng.).
2. *About Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning the Stimulation of*

Investment Activity in Ukraine, Law of Ukraine of March 20, №132-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132-20#Text> (Accessed 18 March 2021) (in Ukr.).

3. *Regulations on the National Investment Council*, Decree of the President of Ukraine of 29.08.2016 № 365/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365/2016> (Accessed 18 March 2021) (in Ukr.).

4. Foreign direct investment in Ukraine. State Statistics Service of Ukraine. URL: <http://www.insiders.com.ua/spravochnik/inostrannye-investitsii> (Accessed 18 March 2021) (in Ukr.).

5. Salzer, M., Ivanyuta, D. Coronavirus and foreign investors: in search of a balance between quarantine restrictions and investment protection. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/insh/koronavirus-ta-inozemni-investori-v-poshukah-balansu-mizh-karantinnimi-obmezhenyami-ta-zahistom-inv.html> (Accessed 18 March 2021) (in Ukr.).

6. *Information on cooperation with investors in the framework of National projects*. State Agency for Investment and Management of National Projects. URL: <http://www.ukrproject.gov.ua/page/nazva-rozdilu-z-dokumentami> (Accessed 18 March 2021) (in Ukr.).

7. *Capital investments in Ukraine* (2018). State Statistics Service of Ukraine. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018> (Accessed 18 March 2021) (in Ukr.).

8. Receipt and development of investments in special (free) economic zones and in the territories of priority development of Ukraine (2017). *Statystychnyi biuleten [Statistical bulletin]*. Kyiv, State Statistics Service of Ukraine, 51 p. (in Ukr.).

УДК 338.48-6+338.486.4

JEL Classification: Z31, Z32

DOI: <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2020-4.80.03>

Г.В. Долга, к.е.н., доцент,

<https://orcid.org/0000-0003-2926-8505>

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

СОЦІАЛЬНИЙ ТУРИЗМ ЯК СКЛАДОВА ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація

Актуальність. Постановка проблеми. Відпочинок та дозвілля є важливими чинниками в житті людей, але й вони можуть бути недоступними та обмеженими для деяких соціальних категорій. Тому, на нашу думку, вирішення питання недоступності та організації відпочинку людей з обмеженими можливостями повинно стати елементом соціальної політики держави. Це обумовлено однією з найважливіших її функцій –